

Автор

Кушнерук Сніжана Володимирівна,

вчитель початкових класів

КЗ «Кухченська ЗОШ І-ІІІ ступенів» Локницької сільської ради

Зарічненського району Рівненської області.

Публікація містить матеріали з досвіду роботи над формуванням компетентності на основі розвитку пізнавального інтересу учнів початкових класів.

Пропонований посібник стане у пригоді вчителям початкових класів.

Формування компетентності учнів на основі розвитку пізнавального інтересу
Провідна наукова ідея досвіду. Удосконалення навчально-виховного процесу, сприяння творчому самовираженню учнів, особистісно-ціннісному ставленню учнів до навчання; формування вміння виконувати творчі завдання.

Актуальність проблеми:

- Підтримує розвиток пізнавальної активності і самостійності, творчих здібностей учнів;
- Передбачає урізноманітнення навчальної діяльності;
- Звільнює процес виховання від примусовості, абстрактності, забезпечує відсутність психологічного тиску на дітей у навчально-виховному процесі.

Із 2013-2014 н. р. працюю над проблемою «Формування компетентності учнів на основі розвитку пізнавального інтересу».

Актуальність теми обумовлена сучасними тенденціями в освіті. Головним завданням сучасної школи є особистісно-орієнтовний спосіб навчання, виховання, формування ключових компетентностей, підвищення якості знань учнів.

Для молодших школярів надзвичайно важливо те, як у школі йому допоможуть розвинути свої особистісні здібності, навчать думати, висловлювати власні погляди, здійснювати в житті вибір приймати рішення, брати на себе відповідальність. Досягнути певних результатів можна тільки в процесі наполегливої роботи.

Я перед собою ставлю перспективну мету: підготувати дитину не до окремого уроку «на завтра», а до самостійного життя, тобто виявити творчий потенціал учнів, створити умови для розвитку творчої особистості, яка вміє формувати власну думку, розв'язувати проблеми, здатна самостійно займатися власною освітою.

У цьому сенсі є очевидною життєва необхідність формування і розвитку **навчальних компетентностей** на уроках у початковій школі.

Тож, сьогодні необхідно, щоб учні не просто запам'ятовували навчальний матеріал, а запитували, досліджували, творили, розв'язували, інтерпретували та

дебатували за його змістом, тому що учні, які мислять критично зазвичай навчаються з інтересом.

Працюючи над цією темою, я поставила перед собою завдання:

1. Створювати умови для розвитку та самореалізації учнів (навчальні ситуації, дискусії, що спонукають дітей до активного обміну думками);
2. Організувати навчально-пошукову, дослідницьку діяльність учнів;
3. Організувати навчально-ігрову діяльність учнів;
4. Здійснювати індивідуальний підхід у процесі навчання в умовах колективної праці, що передбачає індивідуальний темп засвоєння;
5. Надати можливості обдарованим дітям розвивати творчий потенціал;
6. Організовувати тісну співпрацю з батьками як першими вчителями і партнерами.

На мою думку, головне – звертати увагу на особистість, яку ми формуємо у процесі навчання, розвиток в неї ключових компетентностей.

Навчання – це важка розумова праця. І щоб ця праця була успішною, вона має бути цікавою, бажаною для учнів. Причому, цікавим має бути не тільки предмет, а й спосіб пізнання. Одним із найефективніших способів пізнання є дослідницький підхід до предмета вивчення, коли учням не дають готових висновків, а надають змогу висунути свої гіпотези, або самостійно знайти правильну відповідь. Знання, набуті у процесі такої праці, зберігаються у пам'яті значно міцніше, оскільки вони не пасивно засвоюються, а здобуваються активними зусиллями. Ще Конфуцій свого часу наголошував: «Те, що я чую, - я забуваю, те, що я бачу, - я пам'ятаю, те, що роблю, - я розумію».

Діти працюють як самостійно так і в групах. Таким чином формується комунікативна компетентність.

З-поміж ключових компетентностей (ціннісно-смилова, навчально-пізнавальна, загальнокультурна, комунікативна, соціально-трудова, інформаційна, компетенція особистісного самовдосконалення) значна роль належить саме **комунікативній компетентності**, тому що комунікативна компетентність означає не лише вміння спілкуватися рідною та іноземними мовами, а ще й характеризується вмінням взаємодіяти з людьми, навичками роботи в групі, уміннями володіти різними соціальними ролями в колективі.

На мою думку, розвитку комунікативної компетентності у дітей сприяє переказування змісту прочитаних творів, вивчення напам'ять віршів, уривків прозових творів. Практикую різні форми переказів: докладний, стислий, вибірковий, творчий зі зміною особи чи часу, під час яких діти вчать володіти власним голосом, а також мімікою та жестами.

Невід'ємною складовою комунікативної компетентності молодших школярів є розвинене діалогічне мовлення, що передбачає не тільки збагачення словникового

запасу учнями формами мовного етикету, синонімами, антонімами, образними словами, а й уміле варіювання інтонацією відповідно до мовленнєвої ситуації. На уроках використовую такі вправи:

- Відтворення діалогів з прочитаних текстів;
- Створення діалогів за малюнками;
- Діалоги за планом;
- Складання діалогів за опорними словами;
- Складання діалогів за поданою ситуацією;
- Складання діалогів за поданою темою.

Формуючи комунікативну компетентність, не забуваю і про розвиток писемного мовлення учнів. На уроках пропоную такі завдання:

- Відновити, поширити, редагувати текст;
- Дібрати заголовки;
- Визначити частини тексту, тип тексту, тему, головну думку;
- Скласти і записати зв'язний текст із деформованих речень;
- Скласти твори (за сюжетним малюнком, зразком, початком та кінцівкою, малюнком і питаннями, опорними словами та картинкою, власними спостереженнями).

На уроках літературного читання, української мови і математики ставлю учням запитання, що розвивають або продовжують обговорення. Наприклад: «Що ви могли додати?», «А яка думка в тебе, Максиме?». Обговорення стають відкритими, коли даю коментарі, що і не підтверджують, і не заперечують відповіді дітей: «Цікаво. Я про це раніше не думала». Підсумок підбиваю словами: «Хто може висловити точку зору Давида іншими словами?», «Хто згоден з Даринкою? Чому?». Учні приймають рішення, навчаються безконфліктно співіснувати. На таких уроках формується **соціальна компетентність**.

Для того, щоб на уроках робота була цікавою, діти залюбки виконували завдання, намагаюся їх навчити в ігровій формі. Серед нестандартних форм уроків є уроки-подорожі, уроки-змагання, уроки-вікторини, уроки-знайомства. Для цих уроків характерна така структура змісту і форми, що викликає у молодших школярів захоплення та інтерес до навчання, сприяє їх оптимальному розвитку і вихованню. Діти засвоюють матеріал і виконують завдання, рятуючи або допомагаючи казковим персонажам. Діти дуже люблять на уроках складати і розгадувати ребуси, кросворди. Охоче малюють ілюстрації до оповідань або до власних творів, уявляючи при цьому себе письменниками або художниками.

Одним із важливих засобів для досягнення особистої мети людини в усі часи було і є читання. Робота з формування **читацької компетентності** – це поетапна комплексна діяльність за напрямками:

- Співпраця учителя і учня в навчальній діяльності;

- Спільна діяльність учителя і учня у позакласній роботі;
- Співробітництво учителя, учнів та батьків, що сприяє вихованню і зростанню читацької активності дітей.

Навчити дитину читати, усвідомлено приймати прочитане, орієнтуватися в художній, науково-пізнавальній і довідковій літературі, а також у дитячій періодиці можна тільки через модернізацію і поновлення процесу навчання.

Для повноцінного розвитку читацьких інтересів учнів та їх читацької компетентності необхідно організувати співпрацю з батьками. Основою цієї роботи є вивчення ролі сім'ї в читанні дітей. Під час проведення батьківських зборів, батьківських лекторіїв слід проводити бесіди про дитяче читання та його особливості; давати поради щодо організації домашньої бібліотеки і керівництва читанням, прищеплення дитині інтересу до спілкування з книгою; ознайомлювати батьків з аналізом читання їхніх дітей; надавати різноманітні методичні рекомендації та практичні поради. Анкетування батьків допомагає визначити, яку літературу батьки використовують у сімейному читанні, в чому відчують труднощі та чи взагалі звертають увагу на читання своїх дітей, чи обговорюють прочитане.

Інформаційну компетентність формую на уроках української мови, коли діти працюють ще й зі словниками та книгами, добираючи описи, прислів'я, загадки, збагачуючи своє мовлення літературною лексикою. На уроках читання пригадуємо слова, що вжиті в переносному значенні, аноніми, синоніми. Тобто учні навчаються добувати знання, опрацьовуючи різні джерела інформації. На уроках математики виконують завдання, у яких неможливо обійтись без знань української мови, шукають раціональні шляхи розв'язання задач. Дітям подобається, коли на уроках використовуються технології: «Мікрофон», «Два – чотири – разом» та ін.

Для мене дуже важливо ще й те, щоб кожна дитина виконувала для себе посильне завдання і відчувала радість успіху. Індивідуальний підхід є одним з ефективніших для навчання і виховання дітей. Для цього необхідно продумати, що робитиме кожен учень, дібрати таку роботу, яка б принесла успіх. А успіх дає моральне задоволення і позитивні почуття. Так, для учнів із високим рівнем навчання пропоную картки з творчим завданням, а для учнів з низьким рівнем навчання – алгоритм розв'язання завдання або зразки за якими виконується завдання. Дуже ефективним є картки самоконтролю. Формується **компетентність саморозвитку і самоосвіти**.

Одним з основних методичних інновацій є інтерактивні методи навчання. Слово «інтерактив» запозичене з англійської мови: inter – це «взаємний», act – діяти. Інтерактивне навчання – діалогове навчання, під час якого взаємодіють учитель і учень.

Мета інтерактивного навчання – створення комфортних умов навчання, за яких учень відчуває свою успішність, свою інтелектуальну досконалість, що надає продуктивності навчально процесу.

Суть інтерактивного навчання полягає у тому, що навчальний процес відбувається за умовами постійної, активної взаємодії всіх його учасників, що засноване на співпраці, взаємонавчанні: вчитель – учень, учень – учень. Учитель і учень – рівноправні, рівнозначні суб'єкти навчання. Інтерактивна взаємодія виключає домінування одного учасника навчального процесу над іншим, однієї думки над іншою. Під час такого спілкування учні вчать бути демократичними, спілкуватися з іншими людьми, критично мислити, ухвалювати обґрунтовані рішення.

Інтерактивне навчання застосовується завдяки використанню фронтальних та кооперативних форм організації навчальної діяльності учнів, інтерактивних ігор та методів, що сприяють навчання дискутувати.

Найбільш вживані:

- Фронтальна форма роботи: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Ажурна пилка», «Незакінчене речення»;
- Кооперативна форма: робота в парах («Обличчя до обличчя», «Один – удвох – усі разом»), робота в малих групах («Акваріум»);
- Інтерактивні ігри: «Рольова гра», «Драматизація», «Спрощене судове слухання»;
- Технології навчання у дискусії: метод «Прес», «Обери позицію».

На практиці необхідно використовувати інтерактивні форми в цілому, або взявши елементи, доцільніші для певного класу. Саме інтерактивні методи дають змогу створювати навчальне середовище, у якому теорія і практика засвоюються водночас, а це надає змогу учням формувати характер, розвивати світогляд, логічне мислення, зв'язне мовлення; формувати критичне мислення; виявляти і реалізувати індивідуальні можливості. Навчально-виховний процес організують так, що учні шукають зв'язок між новими та вже здобутими знаннями; ухвалюють альтернативні рішення; мають змогу зробити «відкриття»; формують власні ідеї та думки за допомогою різноманітних засобів; навчаються співробітництва.

Застосування інтерактивних технологій у виховному процесі сприяє створенню комфортних умов виконання, що забезпечують активну взаємодію всіх учасників навчально-виховного процесу, що є рівноправними партнерами. Вони беруть до уваги точку зору одне одного, визначають право на її відмінність від власної, узгоджують свої позиції, створюють умову для вільного спілкування, без яких неможливий розвиток особистості.

Під час проведення всіх заходів діти працюють у групах, використовують інтерактивні технології «Мікрофон», «Мозковий штурм», роботу в групах, різні інтелектуальні ігри, творчі спільні завдання на рольовій основі.

Ці заходи виховують у дитині загальнолюдські цінності (добро, духовність, милосердя, працелюбність).

Із метою формування **загальнокультурної компетентності** у виховній роботі залучаю дітей до класних свят. Діти з великою радістю готуються до них, адже кожній дитині на святі відводиться роль і кожна дитина відчуває відповідальність за успіх проведення свята. Залучаю до проведення свят і батьків. На мою думку, саме співпраця учителя, учня і батьків допомагає виховати справжню людину, всебічно розвинену. Батьки допомагають оформлювати зали до свят, беруть участь у конкурсах і виховних заходах. Я намагаюся звертати увагу не лише на сьогоднішній день, але й змодельовати завтрашній, створюю умови для розвитку кожної дитини, здатної самостійно розв'язувати будь які життєві проблеми. В навчальному і виховному процесі часто звертаюся до творів Василя Сухомлинського.

Василь Олександрович Сухомлинський – відомий педагог сучасності. Присвятивши своє життя учительській праці, він вкладав у душі дітей почуття духовності і моральності, навчав педагогічного мистецтва молодих учителів. Переконавав педагогічний світ у тому, що у школі мають панувати чотири культури: культ Батьківщини, культ людини, культ книжки і культ рідного слова. Часто на уроках і виховних годинах інсценізую твори письменника. Інсценізація – один з напрямів особистісно-орієнтованого навчання. Вона створює умови для самореалізації і допомагає учителю реалізувати і навчальну, і розвивальну, і виховну мету.

Так, на уроці літературного читання у 2 класі інсценізували казку «Як Наталя у лисиці хитринку купила». Дітям дуже сподобався урок. Вони змогли більш глибоко проаналізувати твір, а головне – виховати такі почуття, як відповідальність, чесність.

Дитина – це жива істота, її мозок – найтонший, найніжніший орган, до якого треба ставитись дбайливо та обережно. В своїй практиці старалась приділяти увагу всім дітям, вислуховувати їх найзаповітніші мрії та бажання.

У своїх вихованців, я найбільше всього хочу виплекати доброту. Адже здавна відомо, що доброзичливі люди добре почуваються і довше живуть. Найголовніша ознака – безкорисливість, здатність поступатися власним інтересам і амбіціям заради блага інших людей.

Навчити і виховувати стараюсь тільки добрим словом. Адже слово – найтонше доторкання до серця. Воно може бути і ніжною квіткою, і тихою колісковою, і

живою водою, а може бути і гострим ножем, і розпеченим залізом, і брудом. Слово повинно ввійти в душу дитини, стати її надбанням.

Через слово, яке несе в собі духовне призначення, народжуються в людини риси, які є моральними цінностями кожної дитини: людяність, стриманість, благочестивість, терпеливість, працьовитість, виваженість, сердечність, добродушність, благородність.

Формування компетентностей учнів на основі пізнавального інтересу – актуальне й важливе завдання сучасної школи, розв'язання якого потребує багато зусиль від учасників навчально-виховного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Жорник О. Використання дидактичних ігор у навчанні // Рідна школа. – 2000. – №4. – С. 63–64.
 2. Дідух М. В. Ігрові прийоми навчання читати // Початкова школа. – 1991. – №1. – С. 10–13.
 3. Життєва компетентність особистості: від теорії до практики. Науково-методичний посібник / За наук. ред., І. Г. Єрмакова. – Запоріжжя: Центріон, 2005.
 4. Новікова Т. Розвивальне навчання та формування ключових компетентностей учнів // Початкова освіта. – 2008. - №41.
 5. Можаяєва О. М. Формування і розвиток основних компетентностей особистості в початковій школі // Початкова освіта. – 2009. - №32.
 6. Ібряшкіна Н. Формування у дитини емоційно-позитивного ставлення до шкільного навчання // Початкова освіта. – 2007. - №42.
- 1.